

FORSLAG

Fredningsforslag i Hjørring Kommune

Skallerup Klit

Udarbejdet af Hjørring Kommune og Danmarks Naturfredningsforening, xxxx 2025

Hjørring Kommune

Danmarks
Naturfredningsforening

FORSLAG

Forslag til fredning af Skallerup Klit

Dato:

Sagsbehandler: Ellen Marie Tranekjær Leed, Hjørring Kommune og Lena Bau, Danmarks Naturfredningsforening

Kontaktoplysninger: emtl@hjoerring.dk, 72336729, lana@dn.dk, 31109537

Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del
c/o Retten i Aalborg
Badehusvej 17
9000 Aalborg

FORSLAG

Indholdsfortegnelse

1. Baggrunden for fredningsforslaget.....	4
2. Fredningsforslagets afgrænsning	6
3. Beskrivelse af fredningsområdet	7
Det marine forland - Kærsgård Strand, Vandplasken og Nørlevkæret	10
Den gamle kystskrænt "Lien"	14
Indlandsklitterne	16
Potentialet for mere og endnu bedre natur.....	20
Natura 2000 og bilag IV-arter	22
Kulturspor	24
Offentlighedens adgang.....	25
Friluftsliv, turisme og formidling	25
4. Frednings- og planlægningsmæssige forhold	26
Eksisterende fredninger	26
Klitfredning	26
Fredskovspligtige arealer	27
Zonestatus.....	27
Nationale interesser og kommuneplanforhold	27
Lokalplanforhold	28
5. Forslag til fredningsbestemmelser	29
Litteratur.....	37

Bilag 1: Areal- og lodsejerliste

Bilag 2: Budgetoverslag

Bilag 3: Myndigheders bemærkninger til budgetoverslaget (afventer byrådets beslutning)

Bilag 4: Sagsrejsernes bemærkninger til budgethøringen EVT.

Bilag 5: Screeningsnotat

Kortbilag 1: Fredningskort i 1:7000 og oversigtskort i 1:25.000

Kortbilag 2: Kort over stier og adgangsforhold

Hvis andet ikke er nævnt, er billeder taget af Hjørring Kommune.

Hjørring Kommune og Danmarks Naturfredningsforening fremsætter hermed i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33 stk.3, forslag til fredning af Skallerup Klit i Hjørring Kommune, i alt 1.291 ha.

FORSLAG

1. Baggrunden for fredningsforslaget

Fredningsområdet, som er et stort sammenhængende naturområde på i alt 1.291 ha, strækker sig fra Lønstrup i syd til Tornby Klitplantage i nord, og indeholder noget af den mest værdifulde natur i Danmark. Der er, på grund af naturværdierne og det enestående landskab, tale om et område af national værdi.

Landskabeligt er fredningsområdet enestående i Danmark med sin tydelige geologiske opdeling i stenalderhavbund, gammel kystskrænt og ishavsbund, der efterfølgende er dækket med indlandsklitter. Enhver der besøger området, kan ikke undgå at blive fascineret af de hundredvis af perfekt formede indlandsklitter og den fantastiske udsigt over forlandet, stranden og havet fra den gamle kystskrænt.

Fredningsområdet indeholder måske den største artsrigdom i Danmark med adskillige meget sjældne arter, hvoraf nogle har deres eneste levested i Danmark netop her.

Vandplasken rummer nogle af de mest værdifulde

ekstremrigkær i landet, og Skallerup Indlandsklitter er formentlig det største sammenhængende område med kalkrige klitter i landet. Tilsammen har disse områder tillige en international betydning, og nogle arter har en stor andel af deres samlede bestand netop her som fx nikkende kobjælde eller arter der er internationalt rødlistede som fx kromgul vokshat eller mygblomst. Hele fredningsområdet, både i og udenfor Natura 2000 området, rummer habitatnaturtyper, der netop er udpeget fordi de er sjældne eller truede i EU. Området rummer således et af de største sammenhængende områder i Danmark med de prioriterede habitatnaturtyper grå/grøn klit (2130*) og enebærklit (2250*), der er særligt truede habitatnaturtyper på europæisk plan.

Vi befinder os midt i en global biodiversitetskrise og alene i Danmark er hundredvis af arter i fare for at forsvinde. Det er derfor afgørende at sikre en stærk beskyttelse af de eksisterende værdifulde naturområder samt skabe grundlag for, at naturområderne kan udvides og kædes sammen, så de opnår en størrelse, der gør dem mere robuste. Med fredningsforslaget foreslås det, at i alt 205 hektar omdriftsjord ekstensiveres permanent og overgår til natur, så der skabes et stort sammenhængende naturområde.

Formålet med fredningen er således at beskytte natur og landskab, skabe ny og sammenhængende natur samt at skabe rammerne for en forvaltning med fokus på naturlig dynamik og naturlige processer. Derudover skal værdierne formidles og nuværende muligheder for at opleve området skal sikres.

Omtrent halvdelen af fredningsområdet er omfattet af i alt 7 gældende fredninger. Imidlertid er disse fredninger, med undtagelse af Nørlevkæret, af ældre dato og med forskelligartede fredningsbestemmelser. Det er derfor sagsrejsernes intention, at en ny og revideret fredning desuden skal sikre et ensartet regelsæt for hele fredningsområdet.

FORSLAG

Figur 1 Liver Å med den gamle kystskrænt i baggrunden.

FORSLAG

2. Fredningsforslagets afgrænsning

Fredningsområdet omfatter 1291 ha. I området indgår 7 eksisterende fredninger på i alt 620 ha. Det resterende område på 671 ha har ikke været fredet før. Størstedelen af dette område er indlandsklitter, hvor der ligger dyrkede marker ind imellem.

Mod vest afgrænses fredningen af havet eller af sommerhusområder. Mod øst følger afgrænsningen udbredelsen af indlandsklitter og Nørlevvej eller Liver Å. På en længere strækning afgrænses fredningsområdet mod syd af Nørremøllevej. Mod nord støder afgrænsningen op mod Tornby Klitplantage.

Den gamle stenalder-kystskrænt kaldet "Lien" løber gennem hele området på en 7 km strækning fra Lønstrup i syd til Tornby Klitplantage i nord.

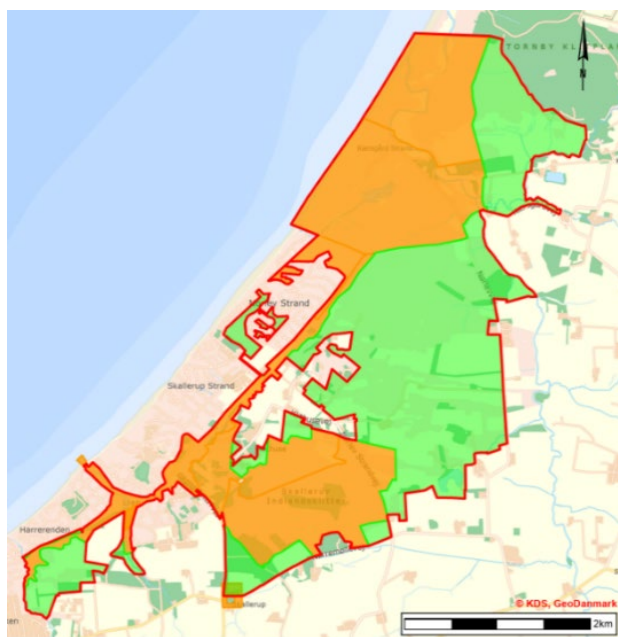
Fredningsforslaget omfatter ingen nye huse og andre bygninger, udover dem der allerede er omfattet af eksisterende fredninger.

I alt indgår 205 ha dyrket jord i fredningen, som foreslås ekstensiveret. Det resterende areal er hovedsageligt beskyttet natur (§ 3-arealer) og mindre arealer med fredskovspligt.

Arealet er fordelt på 98 ejendomme med 201 lodsejere, hvoraf godt halvdelen er ejendomme i de eksisterende fredninger.

De private lodsejere ejer i alt 1.123 ha og offentlige myndigheder ejer 168 ha fordelt på Naturstyrelsen med 72 ha, Folkekirken med 8 ha og Hjørring Kommune der ejer 88 ha.

Fredningsforslagets afgrænsning fremgår desuden af kortbilag 1.

Figur 2 De eksisterende fredninger er angivet med orange, og de nye arealer, der foreslås omfattet af fredningen, er angivet med grøn. Hele fredningsforslaget er angivet med rød streg.

FORSLAG

3. Beskrivelse af fredningsområdet

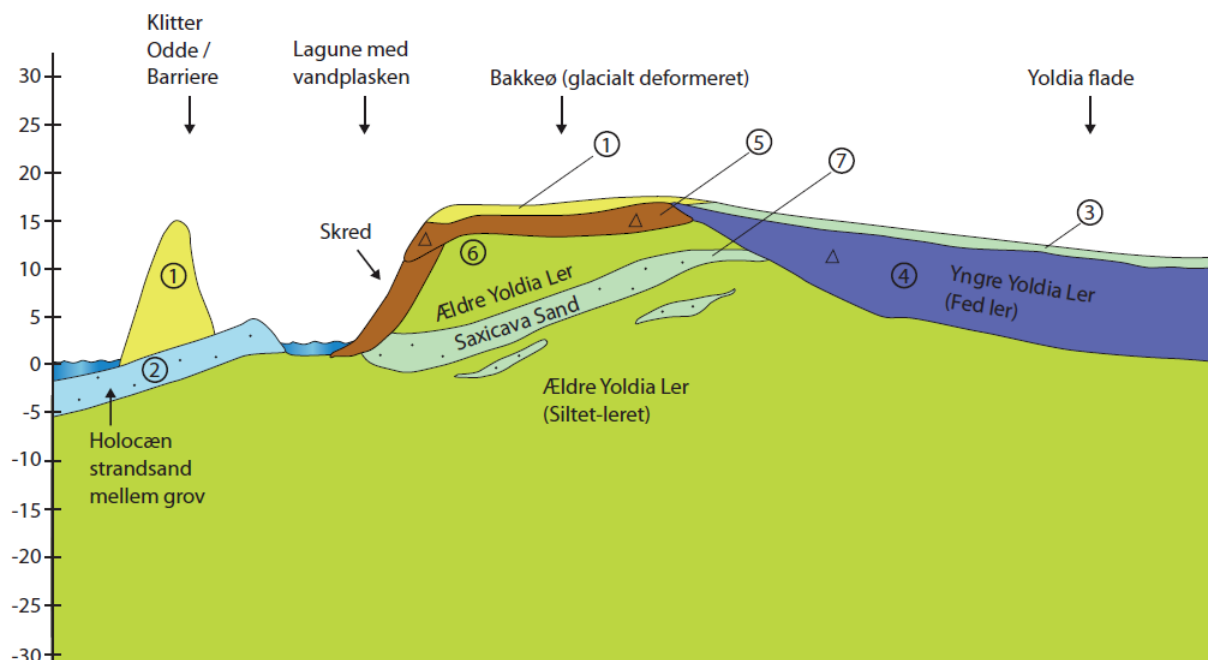
Landskabeligt, biologisk og geologisk set er fredningsområdet mageløst i Danmark på grund af den meget tydelige opdeling i tre landskabstyper; marint forland, gammel kystskrænt og hævet ishavsbund, der efterfølgende er dækket med indlandsklitter.

På figur 3 og 4 neden for ses den landskabelige og geologiske inddeling af fredningsområdet. Skyggekortet viser tydeligt det lave marine forland, kystskrænten "Lien" og baglandet med de helt unikke forekomster af indlandsklitter. Mod øst ses Liver Å.

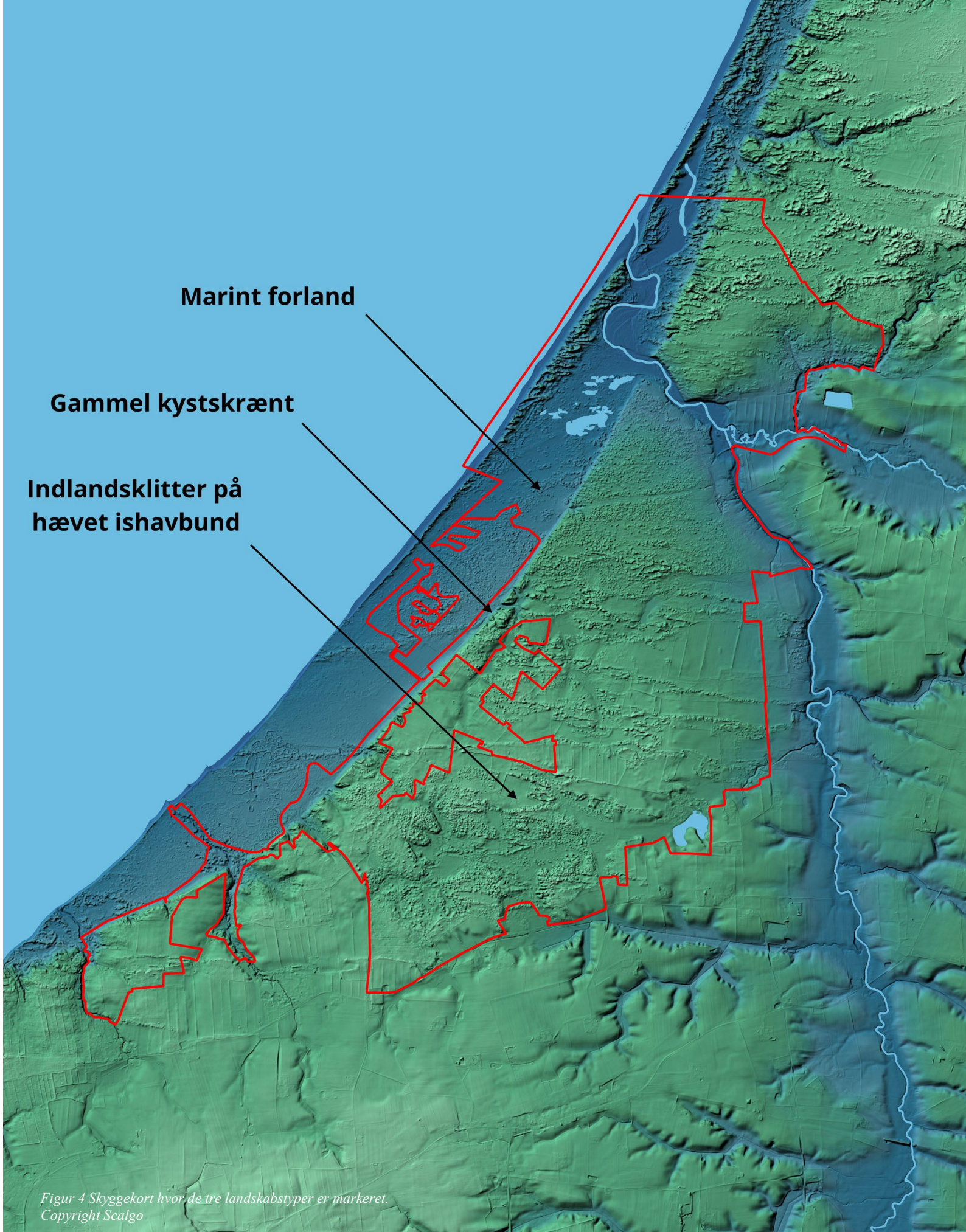
I de følgende afsnit beskrives natur og landskab for hver af de tre landskabstyper.

Fredningsområdet fremtræder i dag som et overvejende åbent landskab og som et sammenhængende naturområde med synlige indlandsklitformationer med overdrev, kystklitter, kystskrænter, søer og kær. Liver Å løber gennem den nordlige del af fredningsområdet før den udmunder i Skagerrak.

På droneoptagelser af fredningsområdet, som kan ses [her](#) eller på [Forslag om fredning ved Skallerup, Nørlev og Kærsgård Strand | Hjørring Kommune](#), fås et glimrende indtryk af områdets forskelligheder.

Figur 3 Tolket profil fra vest til øst af landskabet. Aflejringer af Ældre Yoldia-ler (grønt) er mod vest eroderet af Littorina-havet. Den marine flade er overlejret med marint sand og fladen med Yngre Yoldia-ler, er overlejret med flyvesand. COWI: Plejenotat for Vandplasken. 2017

*Figur 4 Skyggekort hvor de tre landskabstyper er markeret.
Copyright Scalgo*

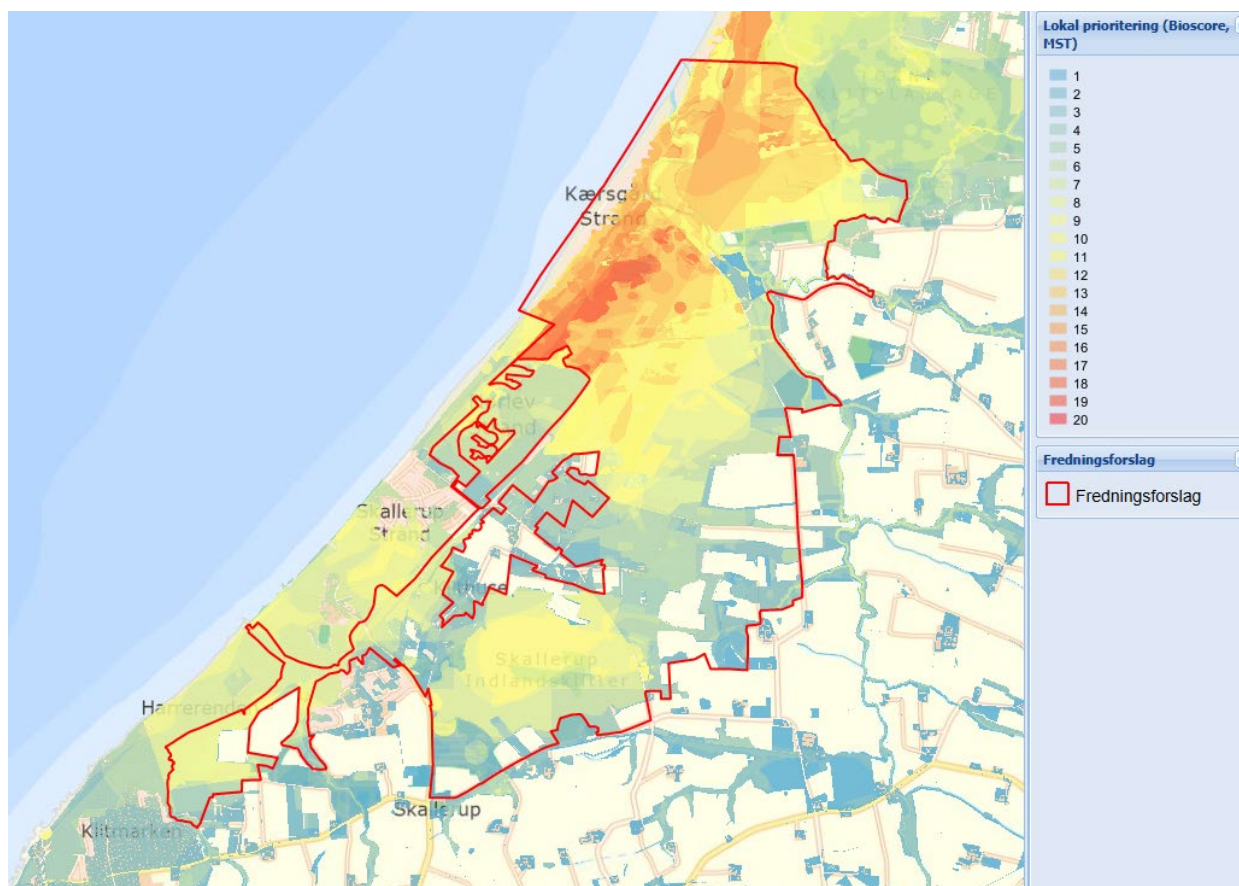
FORSLAG

Naturen er enestående og fredningsområdet er formentlig et af de steder i landet, hvor artsrigdommen er størst. I henhold til [Biodiversitetskortet](#) (figur 5) er det et af de områder, hvor der findes flest truede arter, hvilket i sig selv indikerer, at området er artsrigt. De truede arter er typisk specialisterne, som stiller helt specifikke krav til deres levested, og som derfor er mere sårbare over for påvirkninger udefra. Når der er plads til de truede arter, er der således også levesteder for en lang række mere almindelige arter.

Hele fredningsområdet er med i Biodiversitetsrådet forslag til "Målretning af biodiversitetsindsatsen (30 % af Danmarks areal). Fredningen kommer til at ligge i sammenhæng med kystlandskabet ved Rubjerg Knude og Tornby Klitplantage og videre til hele det enorme område ved Skagen Odde på over 25.000 ha.

Hele fredningsområdet er med i "Afgrænsning af 239 mulige store naturområder", som identificeres og prioriteres i rapporten "Mere, bedre, Større natur i Danmark, 2024. Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Globe Institute, Københavns Universitet. Her vurderes det at hele fredningsområdet har første prioritet med > 29 arter og 30 % natur.

Hele fredningsområdet på nær de dyrkede arealer er med i Aarhus Universitets og Danmarks Naturfredningsforenings "Forslag til 30 % beskyttede områder". Tre fjerdedele er ydermere omfattet af forslaget til strengt beskyttede områder (prioritet 1).

Figur 6 Kortet viser, hvilke lokale områder som er særligt værdifulde, fordi de er levesteder eller potentielle levesteder for rødlistede arter. De orange og røde områder har den højeste score.

FORSLAG

Det marine forland - Kærsgård Strand, Vandplasken og Nørlevkæret

Geologien og landskabet

Det lave marine forland er hævet havbund fra Littorinahavet også kaldet stenalderhavet. Det blev skabt for 8.000 år siden. På dette tidspunkt var der dog stadig bundet store ismasser på det Nordamerikanske kontinent, og da disse endelig smeltede, steg havet meget kraftigt igen. I Nordjylland skete der en stigning på 25 meter i løbet af kun 500 år. Vendsyssel blev igen til et ø-rige, og havet gik helt ind til den gamle kystskrænt også kaldet Littorinaskrænten, (figur 6). På det tidspunkt må den have stået som en bar stejl klint, ligesom man ser det i dag ved Rubjerg Knude.

I takt med at Vendsyssel hævede sig er det marine forland dukket op af havet inden for de sidste 5.000 tusinde år siden. Jordbunden er sandet og har et højt kalkindhold fra bl.a. muslingeskaller. Den kalkrige jordbund præger vegetationen, der netop er karakteriseret ved mange arter af planter knyttet til kalkrig jordbund.

Her på det marine forland, mellem kystklitterne og den gamle kystskrænt ligger et af Danmarks botanisk set vigtigste områder med en mosaik af klitnatur, klitlavninger og klitsøer. Fordi der til stadighed trænger kalkrigt grundvand ud for foden af den gamle kystskrænt, er der permanent fugtige levesteder på den gamle havbund.

Det er her Vandplasken ligger (figur 7). Vandplasken er en 3 ha stor lavvandet sø med svingende vandstand. Kombinationen af årtiers afgræsning, rent, næringsfattigt vand og kalk i jordbunden er medvirkende til at området omkring Vandplasken og ved Nørlevkæret rummer botanisk meget værdifulde ekstremrigkær.

Figur 7 Littorinahavets udbredelse for 8.000 år siden. Den nuværende kystlinje er vist med stiplede linje. Det marine forland ligger mellem de to linjer i fredningsområdet. Kilde: Kulturarvens mønstre i landskabet 2006

FORSLAG

Figur 8 Vandplasken set fra Littorinaskrænten

Forlandet rummer en mosaik af mange forskellige naturtyper og plantesamfund. Der er både våde naturtyper såsom permanente søer, temporære søer, rigkær, vældprægede enge og moser og tørre naturtyper som grønsværklit, grå klit, enebærklit og havtorneklit. Den store variation i naturtyper, selv inden for et ganske lille område, gør, at der her findes en utrolig stor artsrigdom samlet på et forholdsvis lille areal.

Vandplasken er udpeget som særligt naturvidenskabeligt interesseområde pga. dens beliggenhed i det upåvirkede og fredede klitområde. Området er af samme grund ikke åbent for offentligheden men kun for videnskabelige formål. Den unikke flora er beskrevet helt tilbage fra sidst i 1930'erne, men området er også helt speciel i forhold til mosser, laver, svampe og insekter.

Liver Å skærer sig igennem den gamle kystskrænt og søger med store slyng ud mod havet til munden ved Kærsgård Strand. Åens udløb tvinges mod nord på grund af den nordgående materialevandring langs kysten. En gammel, nu afsnøret åslyng vidner om, at udløbet tidligere fandtes endnu nordligere. Det nuværende udløb blev gravet igennem klitterne i 1926. Langs åen er der store værdifulde eng- og rørsumparealer.

Syd for Nørlevkæret ligger et sommerhusområde, hvis fællesarealer også rummer store og værdifulde naturområder, særligt mosenatur. Området er ikke omfattet af en gældende fredning men er taget med i fredningsforslaget på grund af de høje naturværdier, og grundejerforeningens ønske om at lade arealerne frede.

Vandplasken og klitområderne ved Kærsgård Strand blev fredet i 1962. Fredningen af Kærsgård Strand forhindrede planer om yderligere 75 sommerhuse. Nørlevkæret ligger umiddelbart syd for Vandplasken og blev fredet i 2015 især for at sikre den optimale forvaltning.

FORSLAG

Naturværdierne

Mosaikken af forskellige våde og tørre naturtyper betyder, at det marine forland inden for fredningsområdet er meget artsrigt. Der er fundet hele 51 [rødlistede](#) plantearter og 54 rødlistede svampearter i dette område.

Ekstremrigkær har i sig selv en meget rig flora, og ved Vandplasken er der fundet knap 300 forskellige plantearter. Her vokser bl.a. vibefedt, sumphullæbe, leverurt og kødfarvet gøgeurt sammen med sjældenheder som sort skæne, liden padderok, stilksiv, dværgulvefod, bredbladet kæruld, pukkellæbe og klitgøgeurt. I områdets rigkær og væld findes desuden to af landets største bestande af mygblomst og landets eneste kendte voksested for mørk knappenålsmos samt flere svampe og laver, bl.a. arter der er kritisk truet såsom skive-sneglehat, liden skivebold og kalk-bægerlav.

De mange naturtyper er også levested for flere rødlistede dyrearter. En af de vigtigste er kildevældsvindelsnegl, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Det er odder og bæklampret også, som begge er knyttet til Liver Å. Derudover er der en stor bestand af både strandtudse og spidssnudet frø, der begge er på EU's bilag IV. Desuden er der en stor population af markfirben i den hvide og grå klitter tættest kysten.

Det marine forland udmærker sig ikke kun ved et exceptionelt planteliv i ekstremrigkærene. De lave grønsværklitter og de grå klitter er også overvejende kalkholdige og meget artsrige med store forekomster af rødlistede arter som hvidgrå draba, pyramidelæbeløs, liden snerre, bakketidsel, kattefod og bakkegøgelilje og flere vokshatte såsom skarlagens-vokshat. Den store bestand af blodrød storkenæb er levested for sortbrun blåfugl, der kun lever i grønsværklitter i kystlandskabet i Nordvestvendsyssel.

De sandede områder med lav vegetation huser en stor bestand af den rødlistede sommerfugl gråbåndet bredpande.

Der yngler flere rødlistede fuglearter bl.a. rødben, og derudover er området et vigtigt rastested for svømmeænder og vadefugle.

Figur 8 Udvalgte, sjældne planter fra det marine forland: Dværg-ulvefod, bakke-gøgelilje, bredbladet kæruld, pukkellæbe, loppe-star og sort skæne. Fotos: Torben Ebbensgaard.

FORSLAG

På trods af den store artsrigdom, er områdets natur stadig truet af manglen på naturlige processor som naturlig hydrologi, sandflugt og afgræsning med naturlige tætheder. Tilgroning som følge af luftbårne næringsstoffer og tilgroning med invasive eller ikke hjemmehørende buske og træer, er også et stort problem. Det er især rynket rose, men også spredning af sitkagran og glansbladet hæg.

Sommerfuglen hedepletvinge er formentlig uddød i området pga. forkert drift af arealerne. Med fredningen søges at skabe mulighed for at sommerfuglen igen kan vende tilbage til området. Dette er realistisk, da foderplanten djævelsbid stadig findes i stort tal.

Der har i denne del af fredningsområdet i mange år været velfungerende naturplejeaftaler med lodsejerne i medfør af de ældre fredninger. Dette har været afgørende for at de høje naturværdier har kunne fastholdes. Med nærværende fredningsforslag skabes der mere fleksible rammer for forvaltningen af naturen, herunder muligheden for mere naturlig dynamik i området, så naturværdierne sikres for fremtiden.

Figur 9 Mygblomst

Foto: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø.

Figur 10 Udvalgte, sjældne eller karakteristiske planter fra det østlige, højtliggende delområde: alm. månerude, vibefedt, kattefod, blodrød storkenæb, kambregne og Vendsyssel-gøgeurt. Fotos: Torben Ebbensgaard.

FORSLAG

Den gamle kystskrænt “Lien”

Geologien og landskabet

Igennem hele fredningsområdet fra Lønstrup i syd til Tornby Klitplantage forløber den gamle kystskrænt, som rejser sig op til 15 meter fra det marine forland og som udgør en markant grænse mellem forlandet og landskabet ovenfor skrænten. Den er dannet da stenalderhavet eller litorinahavet gik helt ind til skrænten for 8000 år siden (figur 11).

Da landhævningen begyndte og forlandet blev dannet, beskyttede det skrænten, som derefter gradvist blev omdannet fra en bar klint til en græsdækket skrænt.

Fra de højeste punkter er der en fantastisk udsigt over forlandet og havet. Disse punkter har navne som Prædikestolen, Grønbjerg og Stengrundsbakke. Sidstnævnte er det højeste punkt på skrænten med sine 31 meter.

Figur 11 Den gamle kystskrænt set fra luften. Øverst i billedet ses Harrerenden og Vandplasken ses nederst i billedet.

På strækningen fra Lønstrup til

Kærsgård kaldes skrænten Lien. Her er den furet af mange regnkløfter og gennemskæres af et par mindre vandløb, Knoldebæk og Hunderup Bæk. De steder, hvor man har kunnet gå ned, er ofte blevet kaldt render eller hvarrer, som man ser det ved Harrerende, Hølsgaard Rende, Sneglehvarre og Gammelhvarre. Skrænten græsses i dag flere steder af kvæg og heste, og der er fine mønstre af de såkaldte fårestier, som opstår ved udskridning af jord. Store dele af skrænten er dog dækket af krat af havtorn, hyld og andet krat. Lien blev fredet i 1963 med det formål at bevare området i dets daværende tilstand.

Den gamle kystskrænt fortsætter nord for Kærsgård Strand. Her kaldes den Faldbakken hvor Liver Å løber nedenfor. Skrænten fortsætter ovenfor Åslyngen hele vejen til Tornby Strand og videre til Hirtshals Fyr.

FORSLAG

Naturværdierne

Skrænterne er kortlagt som overdrev eller grå/grøn klit og fremstår med en sammenhængende grønsvær. Jordbunden veksler mellem lag af ler og smeltevandssand, der er presset op af isen. Der er varierende kalkindhold. Nogle steder er der aflejret flyvesand på eller oven for skrænten. Flere steder presses trykvand ud af selve skrænten eller ved skrænten fod, hvilket resulterer i små partier med rigkærsvegetation.

Floraen blev i fredningsteksten fra 1963 beskrevet som bestående af spredte, lave havtornkrat og med bakketidsel og lav tidsel samt en interessant forekomst af læge-kokleare.

På skrænten vokser i flere arter knyttet til overdrev som fx blodrød storkenæb, sandfrøstjerne, bakkenellike, almindelig mælkeurt, tormentil og tandbælg, men også sjældnere rødlistede arter som pyramidelæbeløs og kattefod. Skrænterne er dog vigtigst som voksested for adskillige rødlistede svampe især voksehatte. Her er fundet mel-rødblåd, honningvokshat, bitter vokshat, tægevokshat, trævlet vokshat og skarlagen-vokshat (figur 12). De to sidstnævnte er så sjældne globalt, at de er på IUCN's rødliste som sårbare (VU). Ved renden ned til Skallerup Strand vokser også den særprægede bregne hjortetunge. Den er rødlistet som truet, og vokser kun få andre steder i Danmark.

Naturværdierne er flere steder truet af tilgroning med buske og træer bl.a. flere ikke-hjemmehørende arter. Flere steder går der ikke græssende dyr, og andre steder er der for hård sommergræsning.

Der er således stort potentiale for at øge naturværdierne på skrænten ved en forvaltning, som rækker ud over græsning med kreaturer, hvilket er den tilladte græsningsform i henhold til fredningen fra 1963. Nærværende fredningsforslag vil understøtte at naturværdierne fastholdes og øges ved at tillade græsning med andre dyr og ved at rydde buske og træer med fokus på invasive arter og ikke hjemmehørende arter.

Figur 12 Skarlagen-vokshat.
Foto Thomas Lillelund Andersen.

FORSLAG

Indlandsklitterne

Geologien og landskabet

Oven for skrænten i 15-25 meter over havets overflade består landskabet af en vidtstrakt slette af hævet havbund, Yoldiafladen, fra slutningen af sidste istid. Yoldiafladens lerede jord har været landbrugsjord indtil sandflugten startede og skabte de særprægede småbakkede indlandsklitter (figur 13). Indlandsklitterne blev til i det koldere klima i 1500-1700-tallet, hvor sandstorme lagde store områder i Nord- og Vestjylland øde bl.a. fordi der ikke var lægivende bevoksning. Sandflugten medførte bl.a. at fire små landsbyer i fredningsområdet blev dækket af sand, så beboerne blev tvunget til at flytte. Af landsbyen Skallerup er således nu kun kirken tilbage.

Efter sandflugtsforordningen trådte i kraft i 1792 begyndte klitterne at blive beplantet med bl.a. hjælme og senere med nåletræer. I dag fremstår indlandsklitterne med et sammenhængende vegetationslag.

Indlandsklitterne er specielle geologisk set, da de består af smeltevandssand og ikke sand fra stranden. Sandet stammer derfor sandsynligvis fra lag af smeltevandssand i den gamle kystskrænt, der på et tidspunkt må have været blottet, og derefter er føjet ind over land. Det samme fænomen ses ved Rubjerg Knude i dag. Det høje kalkindhold i smeltevandssandet har betydning for de naturtyper, der er udviklede på indlandsklitterne. Således består langt størstedelen af indlandsklitterne i fredningsområdet af kalkrige overdrev.

I den sydøstligste del af fredningsforslaget ligger Nørlev Sø. Den er med sine 3,4 ha, er den største naturlige sø i Hjørring Kommune. Den har en middeldybde på 2,3 meter.

Med fredningen af "Indlandsklitter, Hvilebakke og Skallerup Kirke Nord" i 1963 blev den sydlige del af nærværende fredningsforslags fredningsområde beskyttet med især det formål

Figur 13 Indlandsklitterne set fra luften.

FORSLAG

at fastholde naturtilstanden, hindre byggeri og for at øge offentlighedens adgang. Fredningen har været medvirkende til at de høje naturværdier på arealerne er blevet fastholdt.

Den ikke tidligere fredet del af indlandsklitterne dækker et område på over 400 ha af denne unikke landskabstype med primært overdrev.

På de såkaldte afblæsningsflader, hvor vinden har blæst sandet væk, har det været muligt at fortsætte dyrkningen. Disse områder fremstår i dag som mindre og plane flader i det kuperede landskab, placeret spredt blandt værdifulde overdrev. Den fortsatte dyrkning af disse arealer medfører at sprøjtning og gødskning giver en negativ randpåvirkning af naturområderne. Fredningsforslaget rummer derfor forslag om at udtage disse arealer af drift og konvertere dem til natur.

Figur 14 På grund af lerlaget under sandet, dannes der nogle år søer af regnvand omkring indlandsklitterne.

Naturværdierne

Overdrev er kendetegnet ved en mosaik af naturtyper. På toppen af indlandsklitterne er der tørre sandede overdrev, på nordsiden er der et mere fugtigt og skyggefuldt miljø og i bunden ændrer naturtypen sig gradvist fra overdrev til eng. Flere af de lavtliggende områder er tidvist oversvømmede, da regnvandet har svært ved at trænge igennem lerlaget under klitterne. I regnfulde år vil store områder stå under vand helt ind til forsommeren, og er da meget vigtige yngleområder for sjældne padder og forskellige vandinsekter (figur 14).

Vegetationen er lav, tæt og danner en sammenhængende grønsvær, men med forekomst af spredte træer og buske. Overdrev er lige som andre lysåbne naturtyper afhængige af en form

FORSLAG

for forstyrrelse så som græsning eller høslæt for at forhindre tilgroning med højt voksende urter og vedplanter, der ellers vil fortrænge de naturtypekarakteristiske arter.

Indlandsklitterne består af en blanding af flere forskellige habitatnaturtyper. De mest udbredte er surt og kalkoverdrev samt tørt overdrev på kalkholdigt sand. Mellem klitterne er der tidvis våd eng.

Det kuperede terræn og det kalkholdige sand i indlandsklitterne har skabt helt specielle levesteder for dyr og planter, og naturværdierne er høje på overdrevene. Her findes bl.a. karakteristiske arter som rundbælg, alm. kællingetand, vellugtende gulaks, fåre-svingel, gul snerre, blåmunke, hedelyng, tormentil, djævelsbid, smalbladet timian og vårpotentil.

Der er en meget stor bestand af nikkende kobjælde (figur 15). Den er på "Gulliste 1997" som en National Ansvarsart, fordi Danmark rummer over en femtedel af verdens bestand. En stor del af denne vokser i indlandsklitterne.

Der er fundet 25 rødlistede plantearter i området med indlandsklitter. De mest karakteristiske er: Hvidgrå draba, kattefod, bakketidsel, almindelig månerude, sandrottehaale, liden snerre og pyramidelæbeløs. I de fugtige lavninger er der bl.a. fundet vibefedt og sumphullæbe. Af de 8 arter af rødlistede svampe kan nævnes stor priksvamp, der er ret udbredt i indlandsklitterne, men som er i fare for at forsvinde andre steder. Den er på rødlisten som truet (EN).

Indlandsklitterne huser tillige en af de største bestande af den rødlistede sommerfugl kommabredpande (figur 16), og er også et godt levested for andre rødlistede arter som engblåfugl, klitperlemorsommerfugl og violetrandet ildfugl. Der lever i alt 11 forskellige arter af rødlistede dagsommerfugle i området.

Figur 15 Nikkende kobjælde. En national ansvarsart.

Figur 16 Kommabredpande.

FORSLAG

En omfattende undersøgelse af forekomsten af vilde bier i dette område har vist, at der er mindst 53 arter af vilde bier i området, heraf også de sjældne bier Rustkeglebi, lille pilejordbi og *Andrena batava*. Derudover blev der fundet den sjældne gravehveps *Oxybelus bipunctatus*, der kun er fundet få gange i Danmark.

Natsommerfuglene og de øvrige insekter er dårligt undersøgt, men der er fundet sjældenheder som gulplettet bjørn, hede-takspinder, blåhathvepsebi og stregtæge. Sidstnævnte er endda på gullisten som national ansvarsart.

I de små vandfyldte lavninger yngler bl.a. løgfrø (figur 17), strandtudse og spidssnudet frø. Vandhullerne er gode ynglesteder fordi de ofte tørrer ud om sommeren, hvilket betyder, at de er uegnede som levested for fisk, der ellers ville æde æg og haletudser.

Mosaikken af tjørnekrat og lysåben natur gør at området huser en af de største bestande af rødrygget tornskade i Nordjylland. Om vinteren bliver den erstattet af stor tornskade.

Figur 17 Løgfrø er aktiv om natten. Dens haletudser bliver op til 13 cm lange og er de største blandt danske padder.

FORSLAG

Potentialet for mere og endnu bedre natur

I Danmark er naturen især presset på grund af fragmentering, mangel på plads og mangel på naturlige processer/naturlig dynamik. Det er derfor sagsrejsernes intention, at fredningen skal sætte rammerne for en forvaltning af området, der i højere grad end ellers kan rumme et stort sammenhængende naturområde med fri dynamik og som kan rumme, at naturen ikke er statisk. Alt sammen for at understøtte biodiversiteten og naturværdierne.

De naturlige processer, der skal fremmes, er især naturlig hydrologi, sandvandring, kystdynamik og naturlige tætheder af store græssere (figur 18).

Det betyder bl.a., at der skal være mulighed for ekstensiv helårsgræsning, at grøfter skal kunne lukkes og åer genslynges, at sand kan vandre samt at der kan udvikles tydeligere og mere naturlige overgangszoner mellem de forskellige naturtyper.

I nogle tilfælde kan den naturlige dynamik, primært tilgroning, være i konflikt med rydningspligten, jf. bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur (BEK nr. 60 af 19. januar 2023). Det foreslås derfor med fredningsbestemmelsernes § 12 stk. 2, at fredningen, i de tilfælde hvor der opstår tilgroning som følge af naturlig dynamik, vil ophæve rydningspligten.

Der er flere mindre skove og bevoksninger i området. Flere af disse består hovedsageligt af ikke hjemmehørende nåletræer eller endda invasive arter. Målet med fredningen er at lave mere lysåbne og varierede krat og skovområder, hvor der kun er hjemmehørende arter, og hvor der er ekstensiv græsning.

Det er ligeledes intentionen med fredningen, at naturområderne skal sikres fuldstændig sammenhæng og udvides for derved at gøre hele området mere robust. Derfor foreslås det, at de 205 ha landbrugsjord i omdrift som indgår i fredningsområdet, skal ekstensiveres permanent og overgå til natur. Denne indsats vil sikre at der ikke i fremtiden vil ske en randpåvirkning af naturområderne. Indsatsen vil desuden reducere den lokale udledning af ammoniak og medføre en reduktion i udledningen af næringsstoffer til vandoplandet. De nye naturområder vil medvirke til at nå målet om 20 % beskyttet natur i 2030, hvilket er et af omdrejningspunkterne i Den Grønne Trepert. Alle områderne med landbrugsjord, der udtages, ligger inden for de områder som Biodiversitetsrådet og Københavns Universitet har foreslået som de områder, hvor landbrugsjord skal omdannes til natur.

Potentialet for at skabe ny natur af høj kvalitet på omdrifts-arealerne i området er stort, som følge af jordens høje indhold af sand og de omkringliggende naturarealer, hvorfra der kan ske en frøspredning. Det er afprøvet i 2017 på 8 ha, og resultaterne viste, at der inden for få år indfandt sig flere sjældne sommerfuglearter. To store undersøgelser af forekomsten af vilde bier i Skallerup Klit i 2020 og 2022/2023 viste, at det største antal arter af vilde bier blev fundet på de naturgenoprettede marker, hvilket bl.a. må tilskrives tilgængeligheden af blottet sand og flere tidlige nektarplanter, især etårige pionerarter. Arne Kiis 2024.

I årtier har forvaltningen af naturen i Danmark været baseret på, at naturen kan inddeles i skarpt afgrænsede naturtyper som skov, vandløb samt lysåbne områder med eng, overdrev og moser, der alle er afhængige af forstyrrelser som græsning eller høslæt. I forsøget på at fastholde og forbedre naturkvaliteten, og i hvert fald forhindre en forværring af tilstanden, har

FORSLAG

tilgangen til naturpleje ofte været såkaldt "frimærkepleje", som typisk er mindre arealer med sommergræsning. På mindre arealer med sommergræsning er det uhyre svært at sikre et passende græsningstryk, og ofte har frykten for at miste landbrugstilskud medført, at arealerne tillige er blevet brakpudset for at sikre, at de fremstod afgræsset på tidspunktet for et kontrolbesøg fra tilsynsmyndigheden. Denne tilgang til naturpleje har desværre vist sig ikke at være tilstrækkelig til at vende tabet af biodiversitet generelt, og der er i de senere år opstået en bred erkendelse heraf. Naturen mangler plads og naturlige processer.

Fredningen skal derfor understøtte, at der gøres op med opfattelsen af at naturen er statisk. Det vil have stor betydning, at fredningen kan rumme paradigmeskifter i naturforvaltningstilgangen således, at der skabes de bedste forudsætninger for bevarelse og forbedring af naturværdierne i fremtiden.

Figur 18 Anguskvæg der afgræsser indlandsklitterne. De fleste steder er der kun sommergræsning

FORSLAG

Natura 2000 og bilag IV-arter

Natura 2000-områder er et netværk af beskyttede naturområder i EU og områderne udgøres af fuglebeskyttelsesområder og habitatområder og nogle tilfælde også af Ramsar-områder. Et område kan være omfattet af en eller flere af de tre typer beskyttelse.

Den nordlige del af fredningsområdet, ca. 390 ha, er en del af Natura 2000-område nr. 6 "Kærsgård Strand, Vandplasken og Liver Å", der udgøres af habitatområde nr. 6 med samme navn.

I Danmark er der udpeget 250 Natura 2000-områder, og hvert område er udpeget for at beskytte særlige naturtyper og arter, det såkaldte udpegningsgrundlag. Natura 2000-område nr. 6 er især udpeget for at beskytte de værdifulde rigkær samt de mosaikagtige forekomster af klitnaturtyper. Det samlede udpegningsgrundlag for området er angivet i tabellerne neden for.

Når et område er udpeget som Natura 2000-område indebærer det, at der skal sikres en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som området er udpeget for at beskytte, og at der skal gøres en aktiv indsats for at sikre eller genoprette naturen i området.

Staten, Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, udarbejder Natura 2000-planer for alle områderne hvert sjette år som beskriver hvilke mål, der skal nås, og på baggrund af planerne udarbejder kommunerne Natura 2000-handleplaner for private arealer, som beskriver, hvilke indsatser der skal til for at disse mål nås. Natura 2000-planen er bindende for myndighederne, hvilket betyder, at alle myndigheder i deres arealdrift og naturforvaltning skal lægge Natura 2000-planen til grund.

I Danmark er habitatdirektivet implementeret i lovgivningen således, at de arealer, der er direkte beskyttede, er de arealer, der opfylder betingelserne for at være en naturtype, der er på udpegningsgrundlaget eller som er levested for en eller flere af arterne på udpegningsgrundlaget for det pågældende område. Disse kortlægges af Styrelsen hvert 6. år.

Blandt de overordnede målsætninger for Natura 2000-område nr. 6 er at områdets udbredte mosaik af klitnaturtyper skal sikres, og klitnaturtyper med ugunstig bevaringsstatus skal sikres og søges udvidet. Desuden skal områdets søer, i særdeleshed Vandplasken, sikres en artsrig undervandsvegetation, og områdets økologiske integritet skal sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje.

Et fredningsforslag skal i henhold til naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 2 og 3 medvirke til at opfylde Danmarks internationale forpligtelser inden for Natura 2000-området og indeholde en redegørelse for, hvorledes fredningen medvirker hertil. Ligeledes skal fredningsforslag uden for internationale naturbeskyttelsesområder redegøre for, at fredningen ikke forringer naturtyper og levesteder for arter, jf. § 36 stk. 4.

Formålet med fredningen er bl.a. at bevare og forbedre naturværdierne, at sikre mulighed for naturlig dynamik og sikre grundlag for at lave naturforbedrende tiltag i form af f.eks. naturpleje og naturgenopretning.

FORSLAG

En række af Natura 2000-naturtyperne i fredningsområdet har moderat tilstand, det vil sige, at der skal arbejdes målrettet for at sikre naturtyperne god eller høj tilstand. En ny fredning vil sikre et ensartet forvaltningsgrundlag for hele området, herunder de arealer, der indgår i Natura 2000-området, og sikre at der udarbejdes en plejeplan for hele fredningsområdet. Fredningen vil samtidig sikre rammerne for naturgenopretning, naturlig dynamik og hydrologi, og ikke mindst vil fredningen betyde, at kommunen får en plejeret på Natura 2000-arealerne, på lige fod med arealerne uden for Natura 2000-området. Plejeretten kan være afgørende i de tilfælde, hvor en lodsejer ikke ønsker eller har mulighed for at udføre den nødvendige pleje for at sikre og forbedre naturværdierne. Samlet set vil fredningen medvirke til at opnå målet om gunstig bevaringsstatus for Natura 2000-området og øge naturværdierne på arealerne uden for Natura 2000, hvilket vil understøtte naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget i hele fredningsområdet.

Det nærmeste Fuglebeskyttelsesområde "F126 Skagerrak" ligger 18 km væk. Udpegningsgrundlaget er Mallemuk og Storkjove. Fredningen vil ikke på nogen måde kunne påvirke disse arter eller arter på udpegningsgrundlaget fra Fuglebeskyttelsesområder længere væk.

Der er lavet en væsentlighedsvurdering ifm. screeningen jf. Miljøvurderingslovens § 10. Væsentlighedsvurdering konkluderer at det kan udelukkes at fredningsforslaget i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke den udpegede lokalitets gunstige bevaringsstatus væsentligt. Det vurderes ligeledes, at fredningsforslaget ikke har en væsentlig effekt på arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget for dette område. Det vurderes også, at fredningsforslaget er med til at opfylde Danmarks internationale forpligtigelser uden for internationale naturbeskyttelsesområder og ikke er en hindring for at opfylde forpligtelserne indenfor de internationale naturbeskyttelsesområder.

Vurderingen er foretaget på baggrund af eget kendskab til området, det foreliggende datagrundlag og andre oplysninger om områderne, og vurderet i forhold til Natura 2000 basisanalysen og Natura 2000-planerne.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 6		
Naturtyper:	Forklit (2110)	Hvid klit (2120)
	Grå/grøn klit* (2130)	Havtornklit (2160)
	Grårisklit (2170)	Klitlavning (2190)
	Enebærklit* (2250)	Lobeliesø (3110)
	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Vandløb (3260)
	Å-mudderbanke (3270)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Kildevæld* (7220)
	Rigkær (7230)	Elle- og askeskov* (91E0)
	Mygblomst (1903)	Hedepletvinge (1065)
Arter:	Kildevældsvindelsnegl (1013)	Bæklampret (1096)
	Havlampret (1095)	Odde (1355)

Figur 19 Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område nr. 6. Kærsgrård Strand, Vandplasken og Liver Å.

FORSLAG

Særligt beskyttede arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV og på udpegningsgrundlaget

Inden for fredningsområdet findes flere arter, som er på habitatdirektivets bilag IV over strengt beskyttede arter, hvis yngle- og rasteområder ikke må ødelægges. Det gælder både inden for og uden for Natura 2000-områderne. Arterne omfatter mygblomst, spidssnudet frø, strandtudse, løgfrø, odder og markfirben. Derudover er der flere forskellige flagermusearter, der potentielt kan bruge området som levested eller trækker forbi området.

Der er registreret flere forskellige marine bilag IV-arter i havet udfor eller ved stranden. Disse arter vil ikke på nogen måde kunne påvirkes af fredningen, eftersom der ikke foretages ændringer i tilstanden på de områder, hvor disse arter færdes.

Der henvises til screeningsnotatet i bilag 5 for en nærmere beskrivelse af arternes levevis.

Fredningen får til formål bl.a. at bevare og forbedre naturværdierne. Ved at sikre at naturområderne bevares og forbedres, sikres også levestederne for bilag IV-arterne, og særligt for markfirben og løgfrø vil der opstå nye levesteder ved konverteringen landbrugsjord til ny natur. Mere naturlig hydrologi vil betyde at flere lokaliteter vil være potentielle yngle- og rasteområder for de tre paddearter og odder.

Fredningen vil ikke på nogen måde ødelægge yngle- og rasteområder, forstyrre arterne eller direkte kunne skade arter på bilag IV.

Kulturspor

Under sandflugtens hærgen i 1500- til 1700-tallet måtte indbyggerne i de fire mindre landsbyer, Skallerup, Nørlev, Ajstrup og Thorstrup, flytte fra området. Ved Skallerup Kirke forhøjede man det omgivende stendige da sandflugten hærgede for at forhindre at kirken ville blive påvirket. Der er fundet tegn på dyrkning af marker under sandet, hvor man nogle steder kan se, at man har forsøgt at pløje, selvom der har været et lag af sand ovenpå markerne.

Øst for ejendommen Søgård ligger fire ringformede jordvolde, som har været brugt til dyrefolde. Dyrefoldene varierer fra 31 meter til 43 m i diameter. Selve voldene er mellem 1 til 5 meter brede og omtrent en meter i højden. Området omkring Søgård er udpeget som Kulturarvsareal pga. af adskillige fund fra jernalderen og vikingetiden.

Resterne af en mergelbane ses i den sydlige del af indlandsklitterne. På en lav dæmning gik der en mergelbane fra 1929 til 1934. På denne bane blev der kørt kaldet mergel (kalkholdigt ler) fra Tornby igennem indlandsklitterne markerne syd for.

Fredningsforslaget rummer ikke bestemmelser angående disse kulturspor, som fortsat vil blive forvaltet efter reglerne i Museumsloven.

Der er et enkelt beskyttet dige i den sydlige del og 8 beskyttede diger på marker i den nordlige del. Digerne er beskyttet igennem museumsloven § 29.

FORSLAG

Offentlighedens adgang

Der er med fredningsforslaget lagt op til, at offentlighedens adgangs- og opholdsret i området skal følge de almindelige bestemmelser i gældende love.

For at sikre, at offentlighedens adgang ikke kan forringes ved salg af offentligt ejede arealer, foreslås det, at der på de pågældende arealer skal være fri fladefærdsel uanset fremtidige ejerforhold. Desuden videreføres retten til fri fladefærdsel fra de fredninger, der afløses med en ny fredning.

Det er særligt vigtigt at bestemmelserne om begrænsning af offentlighedens adgang i området omkring Vandplasken videreføres af hensyn til naturværdierne, og der vil således ikke være adgang til området for offentligheden. Lodsejer har fuld adgang, og plejemyndigheden kan give tilladelse til at besøge området til videnskabelige formål som eksempelvis ved botaniske undersøgelser.

Det foreslås at området omkring Åslyngen får samme adgangsbeskrænsninger (se kortbilag 2), da dette område har samme naturværdier som Vandplasken. Det drejer sig om et område på 8,2 ha, der er meget velafgrænset af klitter mod vest og littorinaskrånten mod øst. Hele arealet er lavtliggende med våde naturtyper såsom ekstremrigkær, rørskov og åslynge. Området er raste- og yngleplads for odder, trane, rørhøg, rørdrum, der er sårbare overfor forstyrrelser. Ekstremrigkæret er voksested for meget sjældne planter såsom de fredede orkideer mygblomst, pukkellæbe og sumphullæbe.

Fredningsforslaget lægger ikke op til etablering af nye stiforløb, men det foreslås, at nye stier skal kunne etableres efter aftale med lodsejeren og fredningsnævnets tilladelse.

Eksisterende stier og arealer med fri fladefærdsel og arealer med begrænsninger fremgår af kortbilag 2.

Friluftsliv, turisme og formidling

Naturarealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 udgør en meget stor del af hele fredningsområdet, og området understøtter typiske friluft aktiviteter som vandreture, løbe- og rideruter samt aktiviteter tilknyttet strandene. Kun få steder forekommer der organiserede friluft aktiviteter. Det gælder Hjørring Modelflyveklub, der holder til på et af kommunens arealer i indlandsklitterne samt Hjørring Kommunes Slettingen Naturskole og kunstnerrefugium. Slettingen Naturskole er til fri afbenyttelse af skoler, institutioner og foreninger i Hjørring Kommune. På arealerne omkring naturskolen er der mulighed for overnatning i shelters.

Med fredningsforslaget foreslås, at det omkring Slettingen Naturskole skal være muligt at opføre yderligere bygninger til almennyttige formål, når det understøtter fredningens formål. Desuden foreslås det, at der på arealer omkring Slettingen Naturskole markeret med signaturen "hus, have og gårdsplads" skal være muligt, at opføre rekreative faciliteter som udsigtstårne, bålhytter og shelters. Se kortbilag 1.

FORSLAG

4. Frednings- og planlægningsmæssige forhold

Eksisterende fredninger

Med fredningsforslaget foreslås 7 eksisterende fredninger erstattet af en ny og større samlet fredning. Fredningernes bestemmelser om forbud mod byggeri og beplantning og videreføres og bestemmelser om offentlighedens adgang forringes ikke. I fredningsforslaget sker der således ingen lempelser i forhold til gældende fredninger. I et enkelt tilfælde skærpes fredningen således, at retten til at opføre et sommerhus på matr.nr. 43c eller 43d Tornby By, Tornby ikke videreføres (den eksisterende fredning er fra 1962). Der er efter sagsrejsernes opfattelse tale om at denne ikke-udnyttede ret er gået tabt på grund af områdets status som Natura 2000-område og begge matrikler til fulde er kortlagt som habitatnaturtyper.

Figur 21 Provst Exner fredningen er vist med blå flade. Fredningsforslaget med rød streg.

Der er en Provst Exner fredning omkring Skallerup Kirke. Det foreslås at Provst Exner fredningen tilrettes den nye fredning, da den nye fredning er mere restriktiv (figur 21).

I en enkelt af fredningerne (Nørlevkæret) nævnes naturtyperne ekstremrigkær og grønklit specifikt i formålsbestemmelsen. Dette videreføres ikke med fredningsforslaget, da fredningsforslagets formålsbestemmelse omfatter alle naturtyper. Da dele af Nørlevkæret ligger inden for et Natura 2000-område er der allerede en EU-retlig forpligtelse til at sikre området en gunstig bevaringsstatus, og der er således ikke tale om at fredningsforslaget medfører en lempelse.

Klitfredning

Langs hele kysten er fredningsområdet klitfredet i henhold til naturbeskyttelseslovens § 8, hvorefter der ikke må foretages ændringer i tilstanden, etableres hegn og arealerne må ikke afgræsses. Der må desuden ikke placeres campingvogne o.l. eller foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel.

For at sikre at naturværdierne kan fastholdes og forbedres inden for klitfredningen foreslås der med § 12 stk. 1 indført en bonusbestemmelse der medfører, at uanset naturbeskyttelseslovens § 8 kan der også opsættes sædvanlige landbrugshegn og arealerne kan afgræsses inden for klitfredningen. Endvidere kan der laves vedligehold af eksisterende stier, parkeringspladser og veje.

FORSLAG

Fredskovspligtige arealer

Omtrent 67 ha af fredningsområdet er arealer med fredskovspligt. Fredskovspligten medfører i henhold til skovlovens § 8, at arealerne skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer.

På grund af intentionen med fredningen om mere naturlig dynamik i området må det forventes, at f.eks. græsning og vindfældninger vil kunne medføre, at de fredskovspligtige arealer ikke vil danne tæt sluttet skov. Derfor foreslås det med § 3 stk. 12, at fredningen ikke skal være til hinder for at fredskovspligtige arealer overgår til andre naturtyper. Naturstyrelsens areal med fredskov har altid været helt lysåbent.

Zonestatus

Stort set hele fredningsområdet er beliggende i landzone.

En lille del, ca. 7 ha, er udlagt til byzone, men indgår i fredningsforslaget da der er tale om enten beskyttede naturtyper (§ 3-arealer) eller i øvrigt ubebyggede arealer.

En mindre del af fredningsområdet er fællesarealer inden for et sommerhusområde. Det gælder for området ved Nørlev Strand på 13 ha.

Nationale interesser og kommuneplanforhold

Stort set hele fredningsområdet er udpeget som nationalt kystlandskab, bevaringsværdigt landskab og større sammenhængende landskab. Desuden er hele fredningsområdet udpeget som naturområde med særlige naturbeskyttelsesinteresser, og størstedelen af fredningsområdet er desuden udpeget som økologisk forbindelse og som et område, hvor skovrejsning er uønsket.

Alle disse udpegninger har ophæng i Planlovens § 11, der medfører, at kommunerne i deres planlægning skal sikre de nationale interesser, som er forbundet med udpegningerne. Det betyder bl.a., at der i kommuneplanen skal være retningslinjer, som sikrer at områderne som udgangspunkt friholdes for byggeri og tekniske anlæg af hensyn til den landskabelige oplevelse samt at de udpegede landskabers karakteristiske landskabstræk og landskabsoplevelser fastholdes og styrkes, herunder de natur- og kulturgeografiske samt visuelle værdier. Derudover skal der være retningslinjer for, hvordan kommunalbestyrelsen prioriterer naturindsatsen og for hvordan naturområderne sikres mod indgreb i form af bebyggelse, veje og anlæg, der kan forringe naturindhold, levesteder og spredningsveje for vilde planter og dyr.

En fredning med de foreslåede bestemmelser vil ikke alene understøtte, men også i højere grad end kommuneplanens retningslinjer, styrke beskyttelsen af de nationale interesser ved bl.a. at forbyde byggeri, anlæg mv., og ved at sikre fleksible rammer for naturforvaltningen til gavn for biodiversiteten.

FORSLAG

Lokalplanforhold

I den sydlige del af fredningsområdet, midt mellem Klithuse og Indlandsklit-fredningerne, er der inddraget en lille del på 7 ha af et område, som er omfattet af en bygningsvedtægt fra 1976, men som i dag hovedsageligt er beskyttet overdrev jf. naturbeskyttelseslovens § 3. Med bygningsvedtægten udlægges området til offentligt formål f.eks. undervisningsformål. Området anvendes i dag til afgræsning med heste og turridning.

Hele den nordlige del af fredningsområdet ligger inden for en byplanvedtægt nr. 1 for Tornby-Vidstrup kommunens kystområde fra 1962. Det er et stort område der dækker hele Tornby Klitplantage, Kærsgård Strand og endda Vandplasken. Den er opdelt i to zoner og omhandler forskellige restriktioner ift. bebyggelse, veje og byggegrundsstørrelser. Vedtægten er ikke relevant ift. fredningsforslaget, da arealer medtaget i fredningen sidenhen er reguleret gennem anden lovgivning.

Flere steder langs Lien og ved Nørlevkæret overlapper fredningsområdet med lokalplanlagte områder. Men da fredningsgrænsen her følger de gældende fredninger, er der ikke tale om inddragelse af nye lokalplanlagte arealer, dog med undtagelse af fællesarealerne for Vestrehavsgårdens Grundejerforening, der selv ønsker, at disse arealer skal indgå i fredningen. I lokalplanen er områderne udlagt som fælles friarealer, der ikke må bebygges eller foretages terrænændringer. Derudover er arealerne offentligt tilgængelige. En del af fredningsforslaget omfatter et område udlagt til feriekoloni (matr. 11a), men kun de arealer, der ikke er med byggefelter.

5. Forslag til fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

Fredningen har til formål

- at bevare og forbedre naturværdierne og øge biodiversiteten
- at sikre mulighed for at skabe den for området naturlige dynamik
- at beskytte og synliggøre de landskabelige og geologiske værdier
- at sikre grundlag for at lave naturforbedrende tiltag, f.eks. naturpleje og genopretning
- at formidle natur- og landskabsværdierne samt sikre offentlighedens muligheder for at færdes i området under hensyntagen til naturværdierne og de geologiske værdier
- at medvirke til at opfylde Danmarks direktiv- og traktatmæssige forpligtelser med hensyn til at beskytte naturen, herunder at medvirke til at sikre gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder inden for fredningsområdet

§ 2 Bevaring af området

Stk. 1. Det fredede område som udgør 1291 ha. fremtræder som et overvejende åbent landskab og sammenhængende naturområde med indlandsklitformationer, kystklitter, kystskrænter, søer, kær og større vandløb. Fredningsområdet skal bevares som et stort sammenhængende og dynamisk naturområde medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation.

Stk. 2. Fredningsnævnets godkendelse erstatter ikke nødvendige tilladelser eller dispensationer, som skal indhentes ved andre myndigheder.

Stk. 3. De dele af fredningen, som er omfattet af Natura 2000, er underlagt den til enhver tid gældende Natura 2000-plan og tilhørende kommunale og statslige handleplaner.

§ 3 Arealernes drift og anvendelse

Generelt for arealerne

Stk. 1. Driften og anvendelsen af arealerne tilrettelægges, så fredningens formål opfyldes.

FORSLAG

Stk. 2. Der må ikke foretages aktiviteter eller være en drift, der påvirker biodiversiteten negativt. Der må derfor fx ikke omlægges, nydrænes, jordbearbejdes, tilsås, tilplantes, gødskes, kalkes, overgræsses, udsættes/udplantes invasive arter, anvendes bekæmpelsesmidler eller foretages en maskinel bearbejdning, der forringer biodiversiteten. Undtaget er arealerne, der på fredningskortet er angivet med særlig signatur som hus med have/gårdspladsareal, samt landbrugsarealerne, der er nævnt stk. 3, indtil de er ekstensiveret.

Stk. 3. Landbrugsarealer i omdrift og udyrkede arealer angivet med særlig signatur på fredningskortet ekstensiveres permanent til natur senest 2 år efter fredningens endelige vedtagelse. Ekstensiveringen og udviklingen til natur sker efter anvisning fra plejemyndigheden eller beskrives i plejeplanen. De pågældende arealer er herefter omfattet af stk. 2 og skal udvikle sig til natur.

Stk. 4. Fredningen er ikke til hinder for yderligere biodiversitetsfremmende tiltag, f.eks. græsning, høslæt, udlægning af skov til urørt skov eller lukning af dræn. Indsatserne på privatejede og kommunalt ejede arealer skal fremgå af gældende plejeplan, dog kan græsning eller høslæt med baggrund i statslige tilskudsordninger fortsætte uden at fremgå af gældende plejeplan, så længe betingelserne i stk. 2 overholdes. Udlægning af skovbevoksede arealer til urørt skov, hvortil der er opnået statsligt tilskud, er undtaget kravet om at skulle fremgå af gældende plejeplan.

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for naturlig dynamik i naturområderne således, at der f.eks. lettere kan opstå mindre områder under tilgroning samt overgangszoner mellem naturtyperne, slyngning af åer, oversvømmelser og steder med bart sand.

Stk. 6. Fredningen er ikke til hinder for, at der kan skabes et stort funktionelt sammenhængende naturområde med en høj grad af naturlig dynamik, som vil understøtte den til enhver tid gældende lovgivnings definitioner på strengt beskyttet natur.

Stk. 7. Invasive arter må til enhver tid fjernes. Plejemyndigheden kan i særlige tilfælde dispensere til brug af bekæmpelsesmidler for at fjerne invasive arter. Der må ikke udsættes, plantes eller udsås invasive arter, som fremgår af den til enhver tid gældende liste over invasive arter.

Stk. 8. Arealet med pil på matr. 10f Skallerup Præstegård, Skallerup må høstes en gang efter fredningens ikrafttrædelse, hvorefter arealerne permanent skal ekstensiveres og er omfattet af stk. 2.

Skov

Stk. 9. Der må ikke etableres ny skov, medmindre skoven opstår som følge af naturlig tilgroning. Eksisterende skove, der er angivet på fredningskortet, skal udvikle sig til naturskove med hjemmehørende arter eller lysåben natur. Afdrift og tynding må kun ske efter plejemyndighedens anvisninger, og når det fremgår af gældende plejeplan. Arealerne må ikke genplantes.

FORSLAG

Stk. 10. Fredningen er ikke til hinder for, at fredskovspligtige skovarealer eller øvrige skovarealer overgår til andre naturtyper som følge af naturlig dynamik, f.eks. skovgræsning og naturlig hydrologi, eller som følge af evt. rydning og lign., jf. skovlovens § 10 stk.1 (2), såfremt det medvirker til at fremme fredningens formål.

Læhegn

Stk. 11. Der må ikke etableres nye læhegn.

Stk. 12. Eksisterende læhegn må som udgangspunkt ikke udskiftes med nye, hvis de nedlægges. Plejemyndigheden kan, når særlige naturhensyn taler for det, give tilladelse til at forny læhegn med hjemmehørende arter.

Vandløb, dræn og grøfter

Stk. 13. Fredningen er ikke til hinder for, at der kan gennemføres vandløbsrestaureringsprojekter, genslyngning af vandløb eller andre indsatser, som er nødvendige for at sikre målopfyldelse i henhold til vandområdeplanen for området, jf. vandrammedirektivet, eller for at medvirke til at opnå gunstig bevaringsstatus for arter på habitatdirektivets bilag IV. Yderligere biodiversitetsfremmende tiltag, der rækker ud over indsatser i gældende statslige planer, kræver fredningsnævnets godkendelse.

Stk. 14. Vedligehold er kun tilladt for de i fredningsområdets gennemgående vandløb, grøfter og dræn i det omfang arealer uden for fredningen er afhængige af fortsat dræning, eller for at sikre afvanding af veje, anlæg eller bygninger.

§ 4 Bebyggelse

Stk. 1. Der må ikke opføres ny selvstændig bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter, sømærker, transformerstationer og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer som er omfattet af fredningskortets signatur "hus med have og gårdspladsareal".

stk. 2. Tilbygning til, genopførelse af nedrevet bygninger samt større udvendig ombygning af eksisterende bygninger kræver tilladelse af fredningsnævnet med hensyn til størrelse samt udformning, inkl. materiale- og farvevalg.

Stk. 3. Der må ikke opføres bure og bygninger til husdyrbrug, bistader, fasanerier, dambrug, rideskoler, stutierier, hestepensioner, drivhusgartnerier, planteskoler, frugtplantager eller koloni- og nyttehaver.

Stk. 4. Uanset stk. 1 kan boligen på matr.nr. 13b Skallerup Præstegård, Skallerup ændres eller udbygges inden for det område, der på kortbilag 1 er angivet som hus med have/gårdsplads iht. gældende lovgivning.

FORSLAG

Stk. 5. Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for forvaltningen af området (max. 6 uger).

Stk. 6. På Slettingen skal det være tilladt at opføre bygninger til almennyttige formål, der understøtter fredningens formål inden for arealet angivet som "Hus med have og gårdsplads" på bilag 1. Opførelse af nye bygninger kræver fredningsnævnets godkendelse hvad angår placering, størrelse og udformning.

§ 5 Faste konstruktioner og anlæg

Stk. 1. Faste anlæg og konstruktioner, som f.eks. tårne, vindmøller, tankanlæg, solcelleparker og master må ikke etableres inden for fredningsområdet, og der må ikke føres luftledninger over arealerne.

Stk. 2. Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner, mountainbikeruter og baner, ridebaner og landingsbaner for fly og helikoptere m.m. er ikke tilladt.

Stk. 3. Etablering af rekreative faciliteter såsom bålpladser, udsigtstårne, bålhytter, shelters, vandpumper og primitive toiletter til offentlig brug kan ske på de på kortbilag 1 angivne område ved Slettingen med signaturen "hus, have og gårdsplads". Sådanne faciliteter kræver fredningsnævnets godkendelse hvad angår størrelse, placering og udformning. Etablering af rekreative faciliteter på øvrige arealer kræver fredningsnævnets dispensation.

Stk. 4. Der må ikke anlægges nye veje. Ændring af belægning kræver tilsynsmyndighedens tilladelse. I helt særlige tilfælde, som f.eks. adgang til sommerhuse og beboelse, kan fredningsnævnet dispensere til etablering af nye veje.

Stk. 5. Der må kun etableres sædvanlig nedadrettet udvendig belysning og kun i tilknytning til boliger og driftsbygninger.

Stk. 6. Uden for have- og gårdspladsarealer må der ikke anbringes campingvogne eller lignende jf. dog § 4 stk. 4.

Stk. 7. Der må ikke etableres fast kystsikring eller andre former for kystsikring, der påvirker landskabs- og naturværdier negativt.

Stk. 8. Fredningen er ikke til hinder for hegning i forbindelse med afgræsning, såfremt hegnet ikke begrænser offentlighedens adgang efter naturbeskyttelsesloven. Hegn i forbindelse med afgræsning er således også tilladt inden for klitfredningslinjen jf. Naturbeskyttelseslovens § 8. Hegn skal som udgangspunkt være almindelige landbrugshegn (trådhegn) til husdyrbrug. Fredningsnævnet kan give dispensation til andre typer af hegn, hvis de tjener et særligt formål, der vil være til gavn for biodiversiteten.

Stk. 9. Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med naturpleje, anlæg af stier mv., f.eks. læskure, stenter, færister, drikkeanlæg,

FORSLAG

fangfolde og lignende. Normale læskure og faste fangfolde kræver plejemyndighedens godkendelse hvad angår udformning, størrelse og placering.

Stk. 10. Der må opsættes informationstavler og andre faciliteter til formidling af fredningen samt markering af stiforløb på foranledning af plejemyndigheden.

§ 6 Terrænændringer mv.

Stk. 1. Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres. Råstofferne må ikke udvindes, heller ikke til eget brug.

Stk. 2. Der må ikke etableres nye grøfter eller dræn.

Stk. 3. Fredningen er ikke til hinder for terrænændringer der sker som led i naturgenopretning, arkæologiske udgravninger eller som mindre terrænændringer i forbindelse med byggeri og anlæg af rekreative faciliteter efter Fredningsnævnets godkendelse.

Stk. 4. Fredning er ikke til hinder for at eksisterende jordvarme og nedsivningsanlæg o.l. vedligeholdes.

§ 7 Offentlighedens adgang

Stk. 1. Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love bl.a. naturbeskyttelseslovens regler.

Stk. 2. På arealer, som på fredningstidspunktet er offentligt ejede, er der uanset fremtidigt ejerforhold fri fladefærdsel overalt til fods og på alle tider af døgnet i medfør af fredningen. Arealer med fri fladefærdsel er angivet på kortbilag 2.

Stk. 3. Eksisterende stier, som vist med særlig signatur på fredningskortet, må ikke nedlægges. Fredningsnævnet kan godkende at stiers, vejes og markvejes nuværende tracé kan ændres, såfremt den samlede stiforbindelse gennem landskabet ikke afbrydes, og offentlighedens mulighed for at opleve det fredede område ikke forringes. Yderligere stier kan etableres efter aftale med lodsejeren og fredningsnævnets tilladelse.

Stk. 4. Hvor adgang til de på fredningskortet udpegede stier forhindres ved hegning af hensyn til græssende husdyr, skal stierne holdes åbne og tilgængelige for offentligheden med stenter, klaplåger, færiste eller lignende, eller ved at føre stien udenom eller imellem foldene.

Stk. 5. På arealer med fri fladefærdsel må hegn ikke begrænse offentlighedens mulighed for fladefærdsel. Hegnes et areal med fri fladefærdsel skal det således forsynes med stenter, klaplåger eller lignende.

FORSLAG

Stk. 6. I særlige tilfælde kan plejemyndigheden af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler for begrænsning af offentlighedens færdsel i området. Dette gælder også de offentligt ejede arealer og øvrige arealer med fri fladefærdsel.

Stk. 7. Plejemyndigheden sikrer, at stier som fremgår af fredningskortet holdes åbne ved f.eks. slåning af sporet, og stiforløbene markeres når det skønnes nødvendigt af tilsynsmyndigheden.

Stk. 8. Uanset stk. 1 er der forbud mod offentlig adgang på arealerne omkring Vandplasken og Åslyngen, som angivet på kortbilag 2. Adgang til arealet tilkommer derfor alene ejeren og pleje- og tilsynsmyndigheden eller personer, der har opnået tilladelse til at færdes på arealerne fra ejer og pleje- og tilsynsmyndigheden.

Stk. 9. Motoriseret sejlads og kommerciel sejlads er ikke tilladt i søer og vandløb.

§ 8 Pleje

Stk. 1. Tilsyns- og plejemyndigheden kan gennemføre pleje af de fredede arealer efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse (nugældende BEK nr. 924 af 27. juni 2016).

Stk. 2. Plejemyndigheden udarbejder en plejeplan over de privatejede og kommunalt ejede dele af det fredede område senest 2 år efter fredningens gennemførelse med efterfølgende revision hvert 10. år. For de dele af fredningsområdet, der ligger inden for Natura 2000, skal plejeplanerne understøtte gældende Natura 2000-planer og dertil hørende handleplaner, og må ikke være i modstrid med disse.

Stk. 3. Plejeplanen kan f.eks. indeholde foranstaltninger som afgræsning, høslæt, fjernelse af invasive eller ikke-hjemmehørende arter m.v., men kan også indeholde mindre anlægsarbejder, herunder opsætning af sædvanlige dyrehegn, læskure, etablering af primitive publikumsfaciliteter, f.eks. borde, bænke, informationstavler mv.

§ 9 Retningslinjer for plejen

Stk. 1. Plejen skal tilrettelægges efter nyeste viden og således at den opfylder fredningens formål om at bevare og forbedre naturværdierne og øge biodiversiteten samt for at fastholde og forbedre de landskabelige værdier i området.

Stk. 2. Plejen skal særligt sigte mod at fremme vækst- og levevilkår for sjældne og/eller truede arter samt understøtte en naturlig dynamik der bl.a. kan medføre overgangszoner mellem lysåben natur, skov og våd natur.

Stk. 3. Græsning skal som udgangspunkt være ekstensiv, og skal sikre medvirke til at sikre fredningens formål om at bevare og øge biodiversiteten. Græsningstrykket må ikke være så højt, at det medfører negativ påvirkning af naturværdierne, hvorfor plejemyndigheden kan regulere græsningstrykket af hensyn til naturværdierne.

FORSLAG

Stk. 4. Arter angivet på den relevante statslige myndigheds liste over invasive arter, må bekæmpes overalt inden for fredningsområdet efter plejemyndighedens anvisninger om metode. Såfremt en lodsejer ikke foretager nødvendig bekæmpelse, gennemfører plejemyndigheden så vidt mulig den fornødne bekæmpelse.

Stk. 5. Der må som udgangspunkt ikke tilskudsfodres på arealerne inden for fredningen. Hvis det er nødvendigt af hensyn til dyrevelfærden, kan plejemyndigheden anvise, hvor på en ejendom tilskudsfodring må finde sted, så særligt næringsstoffølsomme naturarealer friholdes. Bestemmelsen gælder ikke for de dele af matr.nr. 90c Skallerup Præstegård, Skallerup der ligger udenfor arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Ophører brugen af arealet som besøgsgård bortfalder undtagelsen.

§ 10 Naturgenopretning og etablering af ny natur

Stk. 1. Fredningen er ikke til hinder for, at der kan ske naturgenopretning efter nyeste viden såsom genskabelse af naturlige hydrologi i området, genskabelse af klitter og etablering af søer mm. efter en projektbeskrivelse, der er forelagt lodsejerne og godkendt af fredningsnævnet.

§ 11 Jagt

Stk. 1. Jagt er tilladt i overensstemmelse med den til enhver tid gældende lov om jagt og vildtforvaltning.

Stk. 2. Opstilling af faste skydetårne kræver tilsynsmyndighedens godkendelse hvad angår placering og udformning.

§ 12 Bonusbestemmelser

Stk. 1. Det er uanset naturbeskyttelseslovens § 8 tilladt at hegne og afgræsse arealer inden for klitfredningsområder, jf. § 5 stk. 8.

Stk. 2. På de arealer, hvor der opstår tilgroning som følge af naturlig dynamik, ophæver fredningen rydningspligten, jf. bekendtgørelse nr. 60 af 19. januar 2023 om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur.

Stk. 3. Der må uanset bestemmelserne i Vejloven opføres færste i forbindelse med veje og stier når formålet er at skabe funktionelle og sammenhængende naturforvaltningsområder. Fredningen tilsidesætter ikke de nødvendige tilladelser fra Politiet i forhold til trafiksikkerhed mm.

FORSLAG

§ 13 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 14 Ophævelse af eksisterende fredninger

Følgende fredninger ophæves med gennemførelse af nærværende fredning:

1. Tornby Klitplantage, Liver Å
Reg.nr. 02300.00, OFN-kendelse af 8. maj 1956
2. Kærsgård Strand
Reg.nr. 02568.00, OFN-kendelse af 12. marts 1962
3. Nørlevkæret
Reg.nr. 08193.00, FN-kendelse af 28. april 2015
4. Lien
Reg.nr. 02710.00, OFN-kendelse af 25. nov. 1963 og OFN-kendelse af 26. august 1963
5. Lien
Reg.nr. 03434.00, FN-kendelse af 30. juli 1964
6. Klithuse
Reg.nr. 02710.01, OFN-kendelse af 21. maj 1985
7. Indlandsklitter, Hvilebakke Skallerup Kirke
Nord Reg.nr. 02763.00, OFN-kendelse af 4. december 1963 og 8. april 1963.
8. Skallerup Kirke (delvist)
Reg.nr. 0271.02, OFN-kendelse af 29. september 1953. Provst Exner Fredning.
Den nye fredning erstatter den gamle fredning nord for kirken.

FORSLAG

Litteratur

- Ebbensgaard, Torben, COWI (2017). *Plejenotat for Vandplasken*
- Gro-Nielsen, Laus: *Skallerup Indlandsklitter i Trap Danmark* på lex.dk. Hentet 13. februar 2025 fra https://trap.lex.dk/Skallerup_Indlandsklitter
- Hartvig, P. (2015). *Atlas Flora Danica*. Gyldendal, København
- Helsing, Flemming, NaturConsult. *Undersøgelse af insektfauna ved Vandplasken*
- Hjørring Kommune, *Kommuneplan 2025-2029*
- Hjørring Kommune. *Kulturarvens mønstre i landskabet – Hjørring kulturarvskommune 2006/07*.
- Kiis, Arne. (2021). *Vilde bier i Skallerup Indlandsklitter 2020*.
- Kiis, Arne. (2024). *Vilde bier i Skallerup Indlandsklitter 2022 og 2023*.
- Miljø- og Energiministeriet. (1998). *GULLISTE 1997 over planter og dyr i Danmark*
- Miljøstyrelsen. (2017). [*Beskrivelse af danske naturtyper omfattet af habitatdirektivet*](#)
- Miljøstyrelsen (2021). [*Natura 2000-basisanalyse 2022-2027, Kærsgård Strand, Vandplasken og Liver Å*](#)
- Naturhistorisk Museum Aarhus. [*Strandtudse*](#)
- Pedersen, Stig Asbjørn Schack; Krüger, Johannes: *Hjørring Kommunes landskaber i Trap Danmark* på lex.dk. Hentet 12. februar 2025 fra https://trap.lex.dk/Hj%C3%B8rring_Kommunes_landskaber
- Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø. [*Beskyttede overdrev*](#)
- Aarhus Universitet, NOVANA, (Revideret 2024). [*Naturtyper*](#).
www.arter.dk
www.naturbasen.dk